

Ми вірим в Україну – її відроджують почнем!



КИЇВСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ЛІЦЕЙ ТРАНСПОРТУ

План-конспект бінарного уроку

*з історії України та української літератури на
тему:*

Дисидентський рух і зв'язок з літературою.
Творчість В. Стуса- зразок «стоїчної» поезії.
Приклад великої мужності і сили духу.

Підготували
викладачі:
Демченко С.Г.
Овчарик Л.М.

КИЇВ 2020

Тема: Дисидентський рух і зв'язок з літературою. Творчість В.Стуса- зразок «стоїчної» поезії. Приклад великої мужності і сили духу.

Мета (формувані компетентності): **предметні** (закріпити і узагальнити матеріал теми дисидентський рух; знати основне з біографії поета, розуміти суть поезії; висловлювати власну думку про важливість громадської позиції в житті); **ключові** (навчити робити висновки на основі історичних фактів і аргументовано відстоювати свою точку зору; формувати уявлення про поезію як чинник власного світогляду; визначати ціннісні пріоритети життя на засадах громадянського суспільства; висловлювати міркування проводячи аналогії із сучасним життям); **загальнокультурні** (формувати поняття рис стоїцизму, усвідомлення поняття честі, людської гідності, мужності, сили духу і боротьби за право українського народу на власну державу, мову та культуру).

Тип уроку : нестандартний урок; бінарний урок з історії України та української літератури.

Вид уроку : захист проекту змішаного типу.

Форма реалізації: відкритий урок.

Обладнання: мультимедійна дошка, проектор, презентація, книжкова виставка.

Форми роботи: групова, фронтальна.

Методи й прийом: робота в групах, метод проектів, «Мікрофон», рольова гра.

Термін реалізації проекту: дев'ять тижнів.

Очікувані результати: активізація пізнавальної діяльності;

підвищення інтересу до вивчення української літератури та історії України;

розвиток творчих здібностей;

оволодіння навичками самостійної роботи з додатковими джерелами інформації;

вмітимуть аргументовано доводити свою думку, представляти та оформлювати належним чином результати своєї роботи;

розвивати бажання поділитися здобутками праці перед

одногрупниками; сформується вміння працювати в команді.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

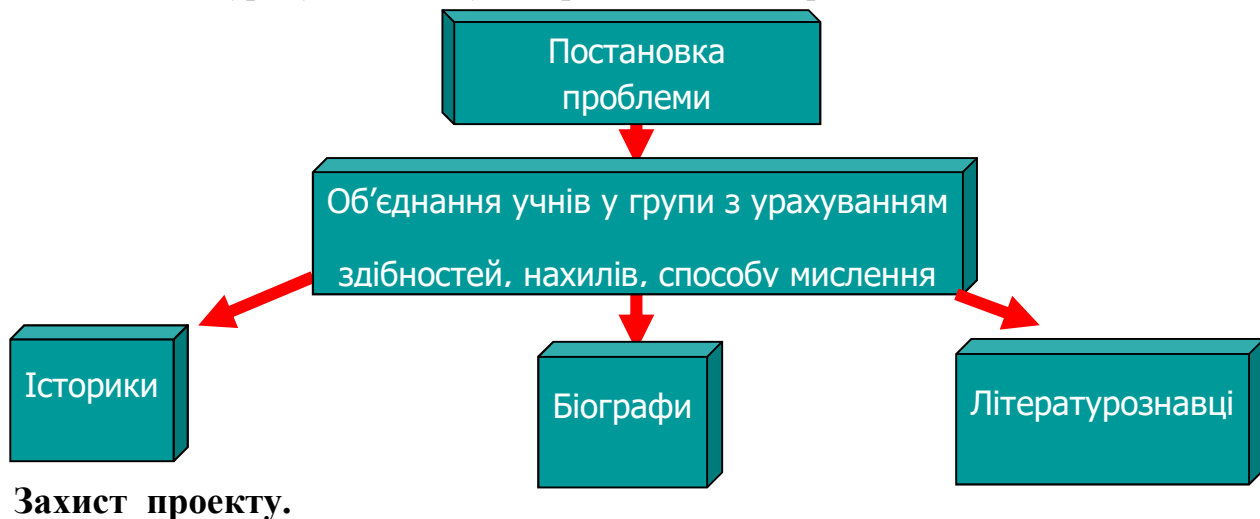
II. Мотивація навчальної діяльності.

Вступна розповідь вчителя історії

Тема дисидентства настільки важлива та складна з морально-етичної точки зору, що на сьогоднішньому уроці ми поєднаємо знання з історії України та української літератури, бо ці теми нерозривно пов'язані. Урок буде проходити у незвичній формі, це буде бінарний урок з використанням методу проекту.

III. Повідомлення теми і мети уроку.

Вчитель літератури (оголошує тему та мету уроку, ознайомлює із структурою та завданням уроку до якого учні працювали над проектом).



Виступи представників груп:

Історики

Учень у ролі історика

Дисидент – слово латинського походження, що означає «незгодний». Традиційно ним іменували людей, релігійні погляди яких розходилися з догмами панівної церкви. В наш час - це особа, що не погоджується з панівною ідеологією.

Робота з діаграмами характеристика

Склад учасників дисидентського руху:

інтелігенція, інженери, лікарі, вчителі, журналісти – 36,8 %;
робітники – 12,8 %;
науковці – 11,9 %;
літератори – 10,9 %;
студенти – 9,2 %;
митці – 6,6 %;
священники УКЦ – 4,7 %;
селяни – 2,6 %;

Із них - 14,9 % були жінки.

Вік дисидентів: 24 – 45 років

Географія поширення дисидентського руху: (робота з картою «СРСР у 60-80-х рр. XX ст.»)

- Основні сили опозиції – Київ та Київська область: 48,7 %;
- Львів та область: 21,9 %;
- Івано – Франківська область 9,7%;
- Дніпропетровська обл. 2,5%;
- Тернопільська обл. 7,6%;
- Донецька обл. 2,2%;
- Волинська і Рівненська обл. 3%;
- Житомирська, Одеська, Харківська обл. 3,3%;
- Запорізька обл. 1,1%;

Причини виникнення дисидентського руху:

1. Процес десталінізації;
2. Відсутність політичної та економічної самостійності УРСР;
3. Антикомуністичні виступи.
4. Розгортання правозахисного руху.
5. Політика русифікації.
6. Антирелігійна політика.

На останній хвилі відлиги встигло розквітнути багато талантів в галузі історії, публіцистики, мистецтвознавства, літератори, які потім страждали за це. Це були яскраві особистості: **Левко Лук'яненко, Іван Дзюба, В'ячеслав Чорновіл, Алла Горська** та багато інших.

Вступна розповідь вчителя літератури

Перша половина 60-х років позначена нетривалим розквітом літературного життя в Україні. Після довгих років сталінського, терору, що глушив найменші паростки всього свіжого, демократичного, пролунали перші сміливі голоси молодих митців: Дмитра Павличка, Василя Симоненка, Івана Драча, які прагнули по-новому відтворити світ, поглянути на людину не як на гвинтик, а як на неповторну особистість. Це було покоління новаторів, що будило національну свідомість народу, безкомпромісно висвітлювало соціальні суперечності, несло із собою свіжі теми й мотиви. І цим рішуче ламало офіційні шаблони соціалістичного реалізму, виводило українську літературу на широкі обрії світо-, вого мистецтва. В літературі їх називали «шістидесятниками». До них відносився В. Стус.

На дошці з'являється портрет В. Стуса. Придивіться уважно до цього портрету, що ви можете сказати про риси обличчя цієї людини.

Орієнтована відповідь учнів

(Допитливий погляд карих очей, біль і туга, тверда воля. Складки, біля губ та очей, свідчать про пережите і переболене.)

Слова вчителя

Ось таким ми бачимо Василя Стуса на портреті Василь Семенович Стус. Де він народився? Хто були його батьки? Чому ще не давно його ім'я було відоме хіба що друзям, побратимам по перу та в'язням? Це і допоможуть нам з'ясувати учасники нашого проекту біографи які досліджували цю тему.

Біографи

Епіграф:

*Народе мій, до тебе я ще верну,
Я в смерті обернуся до життя
Своїм стражденням і незлим обличчям.
Як син, тобі доземно уклонюся
І чесно гляну в твої чесні вічі
І в смерті з рідним краєм поріднюся.*
В. Стус

Учень у ролі біографа .

6 січня 1938 року в селі Рахнівка Гайсинського району в селянській родині Семена Дем'яновича та Ілини Яківни Стусів у Свят-вечір народилася четверта дитина, яку назвали Василем.

Перші уроки, що одержав Василь у житті, були мамині.

Дитинство поета було гарним — хлопчик ріс в атмосфері добра і любові,— але було воно й дуже важким. У спогадах найчастіше спливала тачка: то везли картоплю з поля, то з мішком ходив на городи рвати траву для корови, то возив вугілля.

(Входить учень, що виконує роль Василя Стуса, сідає за стіл і говорить...звучить музика Скорика)

Учень у ролі Василя Стуса

Коли мені було 9 літ, ми будували хату. і помирав тато, з голоду опухлий. А ми пхали тачку, місили глину, робили саман, виводили стіни. Голодний був я, як пес. І пам'ятаю коржі зі жмиху, які пекла мама, а мені від них геть боліла голова. То був мій 3- 4 клас. Годі, на тій біді, став я добре вчитися. Вже 4 клас скінчив на відмінно — і до кінця школи мав похвальні грамоти, де в овалах були портрети Леніна і Сталіна. Десь у 4—б класі я майже весь «Кобзар» знав напам'ять. Пам'ятаю, як у 1951 році я їздив у село до бабуні. Збирав колосся — по стерні. За мною ганявся об'їждчик — я тікав. Але він — верхи— наздогнав мене, став видирати торбинку, а я кусав за його гідкі червоні руки. І таку злість мав, що одібрав торбу, а другого дня стерню зорали.

Учень у ролі біографа.

Із дитячих років Василь гостро відчув несправедливість світу, що оточував його. Обдарований-хлопчина закінчив школу зі срібною медаллю. Вищу освіту здобув на історико-філологічному факультеті Донецького педагогічного інституту. У студентські роки зацікавився світовою літературою. Серед його улюблених письменників — М.Рильський, Б.Пастернак, Й. Гете, Р.М.Рільке, Л. Толстой, В. Стефаник

Зовсім недовго пропрацювавши вчителем (лише 2 місяці) у сільській школі, Стус був призваний до лав армії. Після повернення він знову вчителював у Горлівці на Донбасі. Перший вірш поета надрукований 1959 року.

У 1961 році Василь Стус вступає до аспірантури Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка, працює над дисертацією на тему «Джерела емоційності художнього слова».

Він зневажав літературну братію, яка наважувалася переступити через перегородки, котрими хитрі пройдисвіти розгородили тих, що мають бути разом. Стус писав: «Що міг — я зробив. Що можу — ще зроблю. Але без України мені моторошно. Прошу тільки вірити, що я нітрохи не змінився проти студентських літ. У мене є мій народ. Його муки — то єдина моя скорбота. Я мушу стояти на тому, на чому досі стояв».

Учень

*Сховатись од долі — не судилось.
Ударив грім — і зразв шкереберть
Пішло життя.*

*І ось ти — все, що снилося.
Як смертеіснування й життєсмерть.
Тож іспитай. як золото на пробу,
коханих. відних. дровзів і дітей:*

*а чи підуть крізь сто твоїх смертей тобі вслід?
А чи твою подобу збагнуть — бодай з кінці житгя?*

Чи серцем не жахнуться од ознобу на цих всебідах? О, коли б знаття...

Учень у ролі біографа.

У вересні 1965 року Стуса відраховують з аспірантури. Василь прочитав наказ про звільнення з аспірантури і на цьому аркуші написав: «Читав. Хай це все залишиться на вашій громадянській і партійній совісті». І почалися поетові поневіряння. Де він тільки не працював. Працював кочегаром — звільнили, в історичному архіві — теж попросили, пішов на роботу в метро — там побоялися тримати. Пішов топити кочегарку. Почав хворіти. Не міг друкуватися, а це для нього було нестерпним.

Учень у ролі Василя Стуса.

Отак живу: як мавпа серед мавп,
Чолом прогрішним і з
тавром завжди Все б'юся об
тверді камінні мври.
Як їхній раб, як раб, як нищий раб.

Учень у ролі біографа.

7 вересня 1972 року обласний суд засудив поета на п'ять років із засланням на три роки з обвинуваченням «за систематичне виготовлення і поширення антирадянських документів». Жорстоке і несправедливе покарання Стус відбував у мордовських таборах, заслання — у Магаданській області. Умови були жахливі. 50 градусів морозу, виснажлива праця. Наприкінці листопада у нього стався порив виразки шлунка, внутрішній крововилив. Стус лежав непритомний, аж до самого ранку ніхто до нього не підходив, але він не зігнувся, обстоював власну гідність і гідність своїх політичних однодумців. Будучи в засланні на Колимі, Василь працював на золото-видобувній копальні, куди його відправили у 1978 році. Ось як змальовує поет умови, в яких доводилося працювати на копальні імені О. Матросова...

Учень у ролі Василя Стуса.

Страшений пил у вибої, вентиляції немає: бурять вертикальні глухі штреки. Респіратор (марлева пов'язка) за півгодини стає непридатним: він стає мокрим і вкривається шаром пилу. Тоді скидаєш його і працюєш без захисту. Кажуть, молоді хлопці за півроку такої праці стають хворими.

Учень у ролі біографа.

Василь Стус продовжує писати, вивчає французьку та англійську мови, володіє усіма слов'янськими і добре — німецькою.

Там, у неволі, він свято вірив у національне відродження багатостраждального народу, і ще — у свою Беатриче, в оту єдину найкращу у світі Валентину Попелюх, що не побоялася зв'язати своє життя з уже опальним, виключеним з аспірантури, безробітним поетом, оту, яка не зламалася, винесла неймовірний тягар — бути дружиною «зека», в'язня, державного злочинця, виховувати в тяжких умовах сина і лишатися відданою дружиною. Це дивовижна жінка, якій він присвятив чудові вірші про кохання і вірність.

Поет марить Україною. Навіть за тюремними мурами бачить її в образі дзвінкого собору. Невеличкий вірш «На колимським морозі калина...» є тому переконливим доказом.

Учень

*На колимськiм морозi калина
Зауvтає рудими слiзьми.
Недосяжна сонцева днина,
I собором дзвiнким
Україна Написалась
на мурах тюрми.*

Учень у ролі біографа.

Василь Стус писав: «Весь обшир мій — чотири на чотири» — тут ідеться про розмір тюремної камери: чотири на чотири. Може, тому зрозумілішими стають слова критика М.Ільницького, який відзначив, що «Стус відривався уявою від поділеного на квадрати життя світу і поринав у космос, який окреслюється поняттям Україна». Це космос його душі, альфа і омега його почувань, його «дорога долі, дорога болю», і 979 року поет повертається в Україну і продовжує свою творчу діяльність. За кордоном виходять, дві його збірки: «Зимові дерева» (1970) і «Свіча в свічаді» (1977). Ім'я його стає відомим у світі, твори перекладаються німецькою, іспанською, англійською мовами. Стус не покидав розпочатої до ув'язнення політичної боротьби. І як наслідок — знову арешт, звинувачення в належності до Української Гельсинської спілки.

Позбавлення волі на 10 років у таборах суворого режиму, п'ять років заслання. Всього 23 роки неволі призначено на коротке, як і в Шевченка, життя Стусові, хоч на захист поета виступила громадськість цілого світу.

Учень у ролі літературознавця.

Відомий німецький письменник, лауреат Нобелівської премії і Енріх Бель і академік А. Сахаров зазначали «Вирок» українському письменнику, поетові Стусу відрізняється своєю не людяністю» і закликали скасувати його.

Академік А. Сахаров писав: «Невже країна, в якій уже загинули або зазнали репресій і переслідувань численні її поети, потребує нової жертви, нового сорому?»

Я закликаю колег В. Стуса — поетів і письменників у всьому світі, моїх колег — учених, Міжнародну амністію, всіх, кому дорога людська гідність і справедливість, виступити на захист (Стуса.)

Вирок Стусові повинен бути скасований, як і вирок усім учасникам насильницького правозахисного руху». Але цього не сталося.

Учень у ролі біографа.

«Камерне утримання,— як свідчить однокамерник Стуса В.

Овсієнко,— саме тяжке, бо не стає повітря й руху. Прогулянка — одна година на добу, в оббитому залізом ящику, над головою колючий дріт і наглядач, у карцері маєш менше їжі, без жирів, а якщо покараний без виводу на роботу — то гаряча їжа через день, другого дня лише 450 г і окріп».

4 вересня 1985 року В. Стус помер на чужині в Зауральських таборах, а в 1988 році сталася повна реабілітація поета «за відсутністю складу злочину». Поховано Василя Стуса на цвинтарі с. Копильне Пермської області. Пізніше відбулося перепоховання на Байковому кладовищі 19 листопада 1989 року.

Неділя. Київ. Цього дня українська земля прийняла у своє лоно вимучене тюрмами і таборами тіло свого вірного сина — Василя Стуса,

Свічки горіли чистим, мерехтливим світлом, неначе зимові проліски. Нескінченна жалобна процесія повільно йшла через місто до Байкового кладовища. Поряд зі Стусом у могили на вічний спочинок лягли його побратими Олекса Тихий та Юрій Литвин.

Гри домовини, привезені сином В. Стуса Дмитром, його друзями-уральцями та поетом Олегом Орачем, були поставлені у Свято-Покровській церкві, накриті червоною китайкою.

На трупах у головах круглі хлібини з тонкими золотистими свічками. У ногах — вінки тернові з яскравими калиновими кетягами.

На катафалку з прахом Василя Стуса— напис на чорному тлі: «Несіть мене, лелеченьки, мертвого додому».

Учитель

Великої втрати зазнала Україна. І лише зараз український читач має змогу ознайомитись із творчістю цього мужнього поета, відчувати ту безодню болю, печалі, гніву, які переповнювали його серце.

Вірші Стуса піднімають наш дух, вчать людяності, звернуті до нашої совісті, до приспаного брехнею сумління.

О. Тарнавський назвав Стуса Орфеєм — співцем найчарівніших пісень. Чи справді це так?

Учень у ролі літературознавця.

Цілком справедливо. За характером творчого обдарування Стус лірик. У нього майже немає сюжетних творів. Василь виступає у різних жанрах, але найчастіше в жанрі медитації, філософських роздумів про сутність людського життя, замислення над вічними проблемами добра і зла та боротьби між ними.

Учень у ролі Василя Стуса.

*Як добре те, що смерті не
боюсь я І не питаю, чи
тяжкий мій хрест.
Що перед вами, свдді, не
клонюся В передчутті
доневідомих верств.
Що жив, любив і не набрався скверни,
Ненависті, прокльонв, каяття.
Народе мій, до тебе я ще верну
І в смерті обернуся до життя
Своїм стражденним і незлим обличчям,
Як син, тобі доземно уклонюсь,
І чесно гляну в твої чесні вічі,
І в смерті з рідним краєм поріднюсь.*

Учень у ролі літературознавця.

Основним засобом образності, поетичного відтворення світу та власних почуттів і думок у поезії В. Стуса є метафоризація. Це яскраво виражено у вірші «За літописом Самовидця».

Учень у ролі літературознавця.

Поет бачить, що за тривалий час свого розвитку Україна, яка зазнала поневолення, майже не змінилася. Він намагається зрозуміти причину і доходить висновку, що невміння закоренитися у рідні ґрунти, постійна орієнтація на схід,

захід чи південь, а не на власний народ, завжди була помилкою і закінчувалася катастрофою національно-визвольного руху.

Учень

*Стинаються в герці скажені сини України,
Той з ордами ходить, а той накликає Москву.
Заллялися кров'ю всі очі пророчі.
З руїни Вже мати не встане —
розкинула руки в рову.*

Учень у ролі літературознавця.

У тексті — натяк на фатальний вчинок Богдана Хмельницького — ініціатора Переяславської Ради, на безхребетність його сина Юрія, на Івана Брюховецького, який проміняв славне гетьманське звання на холопський титул боярина, на постійні війни між Правобережною та Лівобережною Україною, в яких були зацікавлені Варшава, Москва і Стамбул.

В. Стус завжди намагався глибоко осмислити українську історію.

Один із прикладів такого осмислення — вірш «Сто років, як сконала Січ».
(Звучить поезія у виконанні автора.)

Учитель.

А що з приводу цього можуть нам сказати історики?

Учень у ролі історика.

Як бачимо, у цьому творі змальовано історичний період від другої половини XVII до другої половини XIX століття. У цей час Російська імперія знищила останній осередок волелюбності нашого народу — Запорозьку Січ, повністю ліквідувала автономію України. Настали тяжкі роки кріпаччини, національного приниження, про які писав ще Тарас Шевченко. Але волелюбний дух українців пробудився. І з кінця XIX століття в Україні почав активізовуватися національно-визвольний рух. Усі ці події лягли в основу вірша «Сто років, як сконала Січ», де поет висловлює впевненість у незнищенності українського народу.

Повідомлення дослідницької групи.

Учитель.

Гадаю, що настав час дослідницькій групі повідомити суть свого завдання. Інші групи повинні уважно прослухати відповіді товаришів, щоб потім порівняти з роботою творчої групи, яка працювала протягом уроку.

(Дослідницька група має з'ясувати, чим доля Стуса схожа на Шевченкову.)

Відповідь.

- 1) Обоє переслідувала імперія — царська і комуністична.
- 2) Обидва були на засланні із забороною творчої діяльності.
- 3) В обох життя обірвалося на половині шляху (Шевченко помер у 47 років, а Стус — у 48.)
- 4) Обидва окреслюються як передові борці за зневажені людські права, за поганьблену національну гідність.)

Слова вчителя

Епіграф:

*О земле втрачена, явися бодай у зболеному сні,
О лазурово простягнися, і душу порятуй мені.*

Ці слова-епіграф звучать і наче перегукуються із пророчими словами поета, які вже звучали на уроці. Його творчість це зразок «стоїчної» поезії і приклад великої мужності і сили духу.

ІV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Заключне слово вчителя.

Василь Стус... За життя не була надрукована жодна збірка його віршів. Він сам передруковував їх на машинці, робив книжечки та дарував своїм знайомим. Так вірші потрапляли за кордон і там друкувалися в українських виданнях. Кожний був пройнятий палкою любов'ю до України.

9 березня 1991 року Рада Міністрів колишньої Української РСР ухвалила присудити Державну премію у галузі літератури Стусові Василю Семеновичу (помертньо) за збірку поезій «Дорога болю».

Учень у ролі Василя Стуса.

Ще за життя, коли я гнів у тюрмах, мені присуджено Міжнародну премію «Поету-інтернаціоналісту», яка присуджується поетам-в'язням усього світу, ув'язненим за свої переконання.

Учитель історії(говорить на фоні музики).

Отже, ми пройшли шляхом сторінками історії про дисидентський рух та митців які творили в цей період. І на основі опрацьованого матеріалу побачили, що історія і література нерозривно пов'язані між собою. І ви в цьому впевнилися працюючи над проектом.

Презентуємо проект

Учитель української літератури

В. Стуса. Його немає. Але він живе серед нас своїми творами, своєю безприкладністю. Ми лишаємося ним, він — наша совість, совість нації.

Учитель історії

Отже, для підбиття підсумків ми використаємо метод «Мікрофон».

1.Що ви дізналися нового про дисидентів?

2.Хто такий В.Стус?

3.В чому «стоїчність» поезії В.Стуса?

Учениця читає вірш

Нехай до нього прийде Україна

І зніме хустку. І пов'яже хрест.

Десниця Ножа

І Господній хрест

Укажуть місце, де його калина.

(Учні беруть рушники (або чорну хустку) і обрамляють портрет Василя Стуса.)

V. Домашнє завдання

Творче завдання. Написати есе на тему

1.«Образ знедоленої України у творчості митців середини ХХ ст..»

2. Мої роздуми над трагічною долею В.Стуса.